

Klimaatproblematiek brengt aandacht voor Nederlands bos en hout terug

Vlak voor de landelijke klimaatop 26 oktober jl. werden velen verrast door de publiciteit rond het voornemen 100.000 ha. nieuw bos aan te planten. Op radio en televisie reageerden voor- en tegenstanders en ook de schrijvende pers besteedde er volop aandacht aan. Inmiddels is de intentieverklaring “Actieplan Bos en Hout”, waarvan dit doel een onderdeel is, ondertekend door premier Mark Rutte en staatssecretaris Sharon Dijksma. Dit Bosbericht legt uit wat het Actieplan is, waar het vandaan komt en hoe het verder gaat na de geruchtmakende presentatie eind oktober.

Klimaatproblematiek brengt aandacht voor Nederlands bos en hout terug

Van initiatief naar uitvoering

Het Actieplan is door een brede coalitie van bosbeheerders, natuur- en milieuorganisaties, hout- en papierbedrijven, bio-energie producenten, recycling industrie en kennisinstituten tot stand gebracht. De basis hiervoor is ruim vijf jaar geleden door Platform Hout in Nederland (PHN) gelegd met het opstarten van een brede dialoog met de toonaangevende milieuorganisaties zoals Stichting Natuur en Milieu, Greenpeace en het Wereld Natuur Fonds. Hierdoor was er begin 2015 voldoende vertrouwen om gezamenlijk invulling te willen geven aan het in de natuurvisie gevraagde 'Actieplan Bijdrage Bos aan Groene Economie'. Dankzij dit beleidskader was het ministerie van Economische Zaken bereid voor de nodige financiën te zorgen waarmee het Instituut voor Maatschappelijke Innovatie (I.M.I.) als procesbegeleider en Probos en Alterra als kennisinstituten ingezet konden worden.

Bos, hout en klimaatdoelen

Het Nederlands bos voorziet in een breed scala aan waarden, producten en diensten. Daarnaast is recentelijk het inzicht gegroeid dat de vastlegging van CO₂ door bos en houtketen een essentieel sluitstuk kan vormen voor de klimaatdoelen in 2050: na eerst maximaal in te zetten op energiebesparing en hernieuwbare energievoorziening kan het onvermijdelijke restant van de emissies voor een belangrijk deel met bos en hout worden gecompenseerd. Voor Denemarken is dit potentieel in kaart gebracht door het International Energy Agency (IEA)¹ en blijkt het om een significante bijdrage te kunnen gaan. Vanuit lange termijn perspectief ziet men daar dus grote plussen. Dit voorbeeld heeft de schrijvers

Maatregel:	Sink Bos & hout voorraad : (Mt CO ₂ /jr)		'Vermeden' door substitutie: (Mt CO ₂ /jr)		Totaal: Mt CO ₂ /jr.		Kosten: €/ton CO ₂ /kjaar:		Kosten overheid €/ton CO ₂ /kjaar:	
	2030	2050	2030	2050	2030	2050	2030	2050	2030	2050
Bosbeheer: + 50% productief Reservaten	0,6	1,4	0,1	0,3	0,9	1,9	11,7	1,3	6,5	1,3
Uitbreiding 2020-2050 met 100k Ha.	0,4	1,1	0,1	0,1	0,5	1,2	412,2	166,9	249,0	100,8
TOTAAL	1,2	2,8	0,2	0,3	1,4	3,1	150,9	50,3	90,8	30,3
Houtbouw en biobased:	0,3*	0,3	0,7*	0,7	1*	1	0,6	0,4	0,3	0,3
GROOT TOTAAL:					(2,4)	(4,1)	62,7	33,9	37,7	20,5

Figuur 1 Geschatte klimaateffecten en kosten van de acties 'productiever' bosbeheer, 'uitbreiding bos' en 'houtbouw & biobased'⁵

van het Actieplan geïnspireerd ook op deze wijze naar de Nederlandse situatie te kijken. Met 'klimaat slim' bosbeheer is op termijn veel extra winst te boeken, bijvoorbeeld door middel van grotere bosreservaten (natuurlijke koolstofopslag) dan wel door meer productie van constructiehout (opslag in de keten). Het European Forest Institute (EFI) heeft aan de vooravond van de klimaatop in Parijs naar buiten gebracht dat de Europese bos- en houtketens door middel van klimaat slim bosbeheer ('Climate Smart Forestry') een surplus van 9% van de totale CO₂-uitstoot kunnen opvangen. Dit als extra bovenop het bestaande niveau van 13%².

Het Nederlandse bosareaal absorbeert jaarlijks 2,9 miljoen ton CO₂: de zuurstof gaat terug de lucht in, de koolstof wordt duurzaam opgeslagen in de bodem en het hout. Er is qua CO₂-opslag winst te boeken op drie fronten: 1) meer bosaanplant, landschappelijke beplantingen en op houtproductie gerichte plantsoenen voor directe CO₂-absorptie; 2) klimaat slim beheer van bossen en 3) door de levensduur van hout in de keten te verlengen,

zodat de opgeslagen koolstof bij elke toepassing zo lang mogelijk wordt vastgehouden.

Investeren in bos en hout

Investeren in bos en hout is een kwestie van de lange termijn. De vermeden uitstoot van dit Actieplan loopt op van ten minste 2,4 Mton/jaar in 2030 tot 4 Mton/jaar in 2050. Dit laatste komt neer op 2% van de huidige uitstoot. Voor de uitstoot in 2050 zal het bij realisatie van de reductiedoelen een veelvoud daarvan zijn. De gemiddelde kosten voor de overheid liggen in 2030 voor de belangrijkste acties op 38 €/ton CO₂. Deze kosten zijn hoger dan sommige energiebesparingsopties, maar veel lager dan onder meer ondergrondse opslag en veel duurzame energieopties op de korte en middellange termijn³.

De integrale set van acties van het Actieplan Bos en Hout moet worden afgewogen tegen andere klimaatmaatregelen. Als gezegd zijn de economische, sociale en natuurwaarden van bos veel breder dan alleen vastleggen van CO₂-uitstoot. In tabel 1 staat weergegeven wat

de CO₂-impact en bijbehorende kosten zijn van een drietal kernacties uit dit Actieplan. De scenariostudie van Alterra en Probos⁴ en een impactmodel in ontwikkeling bij Natuur en Milieu, maken het mogelijk de kosten en baten van de verschillende acties beter in te schatten. Deze instrumenten zullen van nut zijn bij de ontwikkeling van het plan van aanpak, voorzien voor begin 2017.

Uit bovenstaande kan geconcludeerd worden dat de economische en maatschappelijke functies van bosbeheer en houtproductie nog belangrijker worden wanneer er substantieel geïnvesteerd wordt. Er valt dus veel te winnen. Hierbij gelden volgens het Actieplan de volgende overwegingen:

1. Er is wereldwijd sprake van een toenemende houtvraag. Nederland kan het zich niet veroorloven om geen verantwoordelijkheid te nemen ten aanzien van houtproductie: wij zullen naar vermogen moeten bijdragen.
2. Gezien doelstellingen aangaande klimaat en duurzaamheid moet de ambitie zijn en blijven: meer en hoogwaardig houtgebruik, zonder in te boeten op duurzaamheid van herkomst.
3. In de houtverwerkingsmarkt wordt optimalisatie een vereiste: zoveel mogelijk waarde uit de levenscyclus van het hout halen. Zorgen dat de meest hoogwaardige toepassingen het best bediend worden. Dit kan bijvoorbeeld door bij ontwerp al rekening te houden met recycling.
4. We moeten hout inzetten voor de toepassingen waarin het de meeste duurzaamheidsvoordelen heeft ten opzichte van alternatieven. Biomassa zou eerst voor materialen ingezet

De acties binnen het Actieplan op hoofdlijnen:

- (1) Uitbreiding bosareaal. Doel: 100.000 hectare nieuw bosareaal (zie figuur 2);
- (2) Productiever en duurzamer bosbeheer. Doel: 50% meer productiviteit en duurzaamheid;
- (3) Regionale biomassa hubs (verzamel, sorteer en overslag). Doel: tien hubs;
- (4) Gereedschapskist Climate Smart Forestry. Doel: kennisontwikkeling voor groenbeheer;
- (5) Cascadering van hout. Doel: optimale levenscyclus voor hout(vezels);
- (6) Stimuleren houtskeletbouw. Doel: houtskeletbouw; van marge naar main stream;
- (7) Dialoogvoering bio-energie. Doel: optimale rol van bio-energie in cascadering;
- (8) Samenwerking in de rondhoutketen. Doel: meer toegevoegde waarde van Nederlands rondhout;
- (9) Financieel instrumentarium aanpassen. Doel: groter aandeel duurzaam geproduceerd hout;
- (10) Benutten Plattelandsverordening EU. Doel: EU subsidies ook voor bos en houtketen beschikbaar;
- (11) Privaat beleggingsfonds 'Mijn Bos'. Doel: private financiering voor bosbeheer en -aanleg;
- (12) Borgen draagvlak en voortgang. Doel: draagvlak Actieplan vergroten en sturen op voortgang.

kunnen worden alvorens energie te leveren.

De opgaven van het Actieplan zijn niet iets van de bos- en houtsector alleen. Hoe warm en positief veel mensen ook denken over bomen, bos en hout, begrip en steun voor meer bos en houtoogst is niet vanzelfsprekend. Investeren in draagvlak is daarom belangrijk. Gezien de urgentie van het klimaatbeleid en de raakvlakken met tal van beleidsterreinen (water, biodiversiteit, landschap, landbouw, leefbaarheid, recreatie), kan het slagen van dit programma niets anders dan voortkomen uit een breed gedragen betrokkenheid en verantwoordelijkheid.

Hoe verder?

Het huidige Actieplan moet nadrukkelijk gezien worden als een vrijblijvend aanbod van de initiatiefnemers aan de samenleving. Door middel van nieuw beleid, tal van investeringen en acties willen zij de

maatschappelijke betekenis van bos, bomen en hout(vezel) in Nederland weer beter gaan benutten. De klimaatproblematiek biedt daarvoor een zwaarwegend argument. Het Actieplan, de onderliggende studies en de dialoog hebben in feite niet meer beoogd dan dit aanbod te onderbouwen en onder de aandacht te brengen. Het is een basisschets die verder ontwikkeld en geoperationaliseerd moet worden, met nadrukkelijk nog een bredere groep van stakeholders. Het warme

1 Graudal et al. (2015) The contribution of Danish forestry to increase wood production and offset climate change: IEA Bioenergy

2 Nabuurs G.J. et al. (2015) A new role for forests and the forest sector in the EU post-2020 climate targets: EFI

3 PBL (2016), Opties voor energie- en klimaatbeleid. Via <http://tiny.cc/PBL-2393>

4 Nabuurs, G.J. et al. (2016) Nederlands bosbeheer en bos- en houtsector in de bio-economie: WUR en Probos, Wageningen. ISSN 7197.

5 De tabellen en figuren, alsmede een aantal tekstdelen zijn overgenomen uit het Actieplan Bos en Hout (oktober 2016) vormgegeven door StudioSpas.com.

Figuur 2 Indicatieve zoekgebieden voor bosuitbreiding, verandering beheer en reservaat herstel⁵

onthaal op de Nationale Klimaatop betekent groen licht om door te gaan. De volgende stap vormt de uitwerking in een plan van aanpak als basis voor investeringsbesluiten. Het kernteam bestaande uit de Vereniging van Bos- en Natuureigenaren (VBNE), de Koninklijke Vereniging van Nederlandse Houtondernemingen (VVDH), Probos, Natuur en Milieu en Alterra heeft dit inmiddels opgepakt.

De nieuwe fase kent vier aandachtvelden namelijk: 1) recht zetten, 2) recht doen, 3) benutten en 4) faciliteren:

1) **'Recht zetten'**: door de eenzijdige aandacht van de pers heeft een aantal relevante partijen een te eenzijdig beeld gekregen van het Actieplan. Zo is het niet de bedoeling dat de voedselproductie in belangrijke mate beperkt gaat

worden. Tevens heeft de kaart met zoekgebieden voor bosuitbreiding (figuur 2) onterecht de indruk gewekt dat er reeds besluitvorming heeft plaatsgevonden. Dit soort misverstanden worden allereerst de wereld uitgeholpen.

2) **'Recht doen'**: het initiatief van dit Actieplan komt van maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Nader overleg met provincies, waterschappen en gemeenten zal recht doen aan de bevoegdheden en verantwoordelijkheden die deze lagere overheden hebben ten aanzien van bos, landschap en hout. Ook zal met de landbouwsector bekeken worden of er meer synergie te behalen valt dan nu voorzien.

3) **'Benutten'**: de initiatienemers hebben tal van reacties gekregen van partijen die hun aandeel willen leveren en mee

willen doen. De initiatieven uit de 'energieke samenleving' willen we zo veel mogelijk betrekken.

4) **'Faciliteren'**: in deze nieuwe fase zal niet alleen duidelijke moeten worden 'wat precies' en 'hoe', maar vooral ook hoe maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven, overheden en investeerders de acties mogelijk gaan maken met kennis, subsidies, regelingen etc.

Ten slotte: dialoog en brede samenwerking loont!

De doelen geformuleerd in het Actieplan passen uitstekend in de visie en missie die Probos nastreeft. Probos heeft daarom samen met de andere leden van de werkgroep de afgelopen periode tijd geïnvesteerd in de totstandkoming van het Actieplan. Momenteel ligt de meest uitdagende stap voor ons: het geheel aan plannen, ideeën en intenties met oude en nieuwe partners uitwerken tot succesvolle acties. Acties die kunnen rekenen op de volle ondersteuning van de belangrijkste belanghebbenden zoals overheden, bedrijfsleven, agrariërs, natuur- en milieu organisaties, beheerders en terreineigenaren. Om dit te laten slagen zal het nodig zijn in de brede dialoog en samenwerking te blijven investeren. Het Actieplan dient op korte termijn van een solide overleg- en werkstructuur voorzien te worden. Een structuur als drager van de planuitvoering, maar tevens in meer algemene zin als promotor en hoeder van verdergaande duurzame coproductie met meerwaarde voor natuur, milieu en groene economie.

Jaap van den Briel

Foto voorblad: Rolstapels op landgoed Prattenburg (foto: Probos)